

ЯРОВИЙ АНАТОЛІЙ РОСТИСЛАВОВИЧ

*Міжрегіональна академія управління персоналом,
аспірант, адвокат*

СЛІДЧИЙ (ДЕТЕКТИВ НАБУ) ТА СПІВРОБІТНИКИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК СУБ'ЄКТИ ПРОВЕДЕННЯ НСРД

Виходячи з аналізу положень чинного КПК України, ініціатива щодо провадження НСРД виходить насамперед від слідчого, оскільки саме він повинен проводити розслідування і нести персональну відповідальність за своєчасність, виконання в повному обсязі процесуальних дій в кримінальному провадженні [1, с. 188–189; 2, с. 153]. Згідно п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК України слідчий – це службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за дотриманням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України уповноважена в межах компетенції, що передбачена цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень [3].

Щодо повноважень слідчого, то вони чітко окреслені в чинному законодавстві, зокрема у ч. 2 ст. 40 КПК України, де виписано, що слідчий уповноважений: починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених КПК України; проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, встановлених КПК України; доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам; звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій тощо [4]. Під час виконання своїх службових обов'язків слідчий зобов'язаний: 1) дотримуватися в межах досудового розслідування вимог Конституції України, КПК України та інших законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 2) забезпечувати повне, усебічне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень у межах строків, установлених КПК України; 3) виконувати доручення та вказівки прокурора, надані в письмовій формі; 4) забезпечувати реалізацію в повному обсязі прав і законних інтересів усіх учасників кримінального провадження тощо [5].

Законодавчо визначено, що слідчий, реалізуючи свої повноваження в межах вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, заборонено [4]. Так, у чинному законодавстві виписано, що якщо прокурор відмовляє в погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшуко-

вих) дій, слідчий, як виняток, має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє в його погодженні [4]. Водночас, варто погодитися з позицією О. Лисецького, який піддає сумніву твердження про процесуальну самостійність і незалежність слідчого, адже, на думку вченого, законодавець, визначаючи права та обов'язки слідчого у відповідній нормі (ст. 40 КПК України), на перше місце ставить відповідальність останнього, вказуючи на самостійність лише наприкінці статті. Тому, варто підтримати автора в доцільності внесення відповідних змін до ст. 40 КПК України, помівши місцями першу та п'яту частини ст. 40 КПК України [6, с. 29]. Отож деякі вчені, зауважують, що стверджувати про незалежність слідчого за наявності відомчого та судового контролю, прокурорського нагляду за його діяльністю наразі є неможливим [7, с. 129; 8, с. 75].

Також, значно звужені повноваження слідчого щодо прийняття рішень про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Наразі, слідчий самостійно може прийняти рішення лише про проведення допитів, пред'явлення для впізнання, огляду та слідчого експерименту, не пов'язаних із житлом чи іншим володінням особи (або за згодою володільця), залучення експерта та лише про деякі негласні слідчі дії, а саме: виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України) та ін. Всі інші слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії проводяться або за рішенням прокурора, або за згодою прокурора та рішенням слідчого судді. І таке становище, як відзначив О. Кіпер, суттєво обмежує процесуальну самостійність слідчого і шкодить ефективному розслідуванню [8, с. 73].

Наступним суб'єктом проведення НСРД виступають співробітники оперативних підрозділів правоохоронних органів. Згідно зі ст. 41 КПК України оперативні підрозділи органів Нацполіції, органів безпеки, НАБУ, ДБР, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а підрозділ детективів, оперативно-технічний підрозділ та підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України – за письмовим дорученням детектива або прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого [4].

У чинному КПК України вперше надано визначення «оперативний підрозділ». Водночас, згідно ч. 1 ст. 41 КПК України «Оперативні підрозділи» додатково внесено доповнення, що до них належать підрозділи детективів, оперативно-технічний підрозділ і підрозділ внутрішнього контролю НАБУ за письмовим дорученням детектива або прокурора

Спеціалізованої антикорупційної прокуратури здійснюють СРД у кримінальному провадженні. Співробітники ж оперативних підрозділів (крім підрозділів детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України) не мають права здійснювати процесуальні дії в кримінальному провадженні з власної ініціативи або звертатися за клопотанням до слідчого судді чи прокурора [9].

Нами підтримується наукова позиція Б. Маїлунца, який критикує законодавця, щодо не включення оперативних підрозділів до переліку учасників кримінального провадження, який надано в ст. 3 КПК України. Так само, констатує автор, не було включено оперативні підрозділи і до переліку сторін кримінального провадження, хоча фактично сам зміст КПК України вказує на їх належність саме до сторони обвинувачення [10, с. 58]. Тому вбачається за потрібне внести зміни до п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК України та передбачити серед переліку учасників кримінального провадження оперативні підрозділи та керівника органу досудового розслідування [10, с. 59] з чим ми цілком погоджуємося. Також, заслуговує уваги зроблений Р. Грень акцент на тому, що здійснення оперативними підрозділами гласних і негласних оперативно-розшукових заходів часто пов'язане з обмеженням прав громадян, тому вказана діяльність має відповідати гарантії законності і здійснюватися відповідно до законів України та відомчих нормативних актів [11, с. 98].

Однак, попри спільність віднесення як слідчого (детектива НАБУ), начальника слідчого підрозділу так і співробітників (уповноважених керівників) оперативних підрозділів правоохоронних органів до суб'єктів проведення НСРД, є певна їх функціональна відмінність, а саме, слідчий (детектив НАБУ), начальник слідчого підрозділу є одночасно ініціаторами (організаторами) та безпосередніми суб'єктами проведення НСРД, натомість співробітник (уповноважені керівники) оперативних підрозділів лише виконавцями (реалізаторами) НСРД.

Список використаної літератури:

1. Тагієв С. Р., Мазур М. В., Мягков М. О. Порушення виборчого законодавства: проблеми судового оскарження та юридичної відповідальності. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2006. 208 с.
2. Терещук С. Процесуальні особливості запровадження негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2017. № 1. С. 159–161.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар; за заг. ред. професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ.: Юстініан, 2012. 1224 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-17. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (Дата звернення 19.03.2020 р.).
5. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: Наказ МВС України від 6 липня 2017 р. № 570. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>. (Дата звернення 19.03.2020 р.).

6. Лисецький О. О. Слідчий як суб'єкт кримінального провадження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 244 с.
7. Волошина В. К. Реалізація галузевих та специфічних принципів кримінального процесу у стадії досудового розслідування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2010. 236 с.
8. Кіпер О. О. Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 228 с.
9. Терещук С. С. Учасники проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 224–230.
10. Майлунц Б. Е. Суб'єкти кримінального переслідування у досудовому провадженні та у провадженні в суді першої інстанції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2019. 230 с.
11. Грень Р. Р. Організаційно-правові основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2018. 264 с.

Ключові слова: реалізація повноважень, слідчий, детектив, організація проведення негласної слідчої (розшукової) дії, співробітник оперативного підрозділу, НСРД, кримінальне провадження.

Ключевые слова: реализация полномочий, следователь, организация проведения негласного (розыскного) действия, сотрудник оперативного подразделения, НСРД, уголовное производство.

Key words: exercise of powers, investigator, search, organization of investigation (search) action, officer of the operative unit, CISA, criminal proceedings.

ТАЛИЗИНА ЯНА ОЛЕГІВНА

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України,
аспірант,
прокурор відділу прокуратури Київської області*

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО ТА ПРОКУРОРА ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В АСПЕКТІ ЗДІЙСНЕННЯ НАГЛЯДУ ПРОКУРОРОМ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОННОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Останнім часом у науковій та практичній площинах загострюється дискусія з приводу того, чи є використання конфіденційного співробітництва самостійною негласною слідчою (розшуковою) дією (далі – НСРД), чи може прокурор одноособово залучати до кримінального провадження конфіденційних співробітників, наскільки слідчий є процесуально самостійним під час прийняття рішення в порядку ст. 275 КПК України. Правова невизначеність із цих питань призводить до збільшення кількості виправдувальних вироків, зокрема, і в сфері службових злочинів. Така ситуація, на нашу думку, є неприпустимою